

بهداشت، پیشگیری و درمان بیماری‌های گوسفند و بز

پژوهشکده خودکفایی و امنیت غذایی

بسیج مهندسين كشاورزي و منابع طبيعي

۱۳۹۹

کمبود کلسیم

این بیماری در میش می‌تواند در ۶ هفته ی آخر آبستنی تا ۱۰ هفته پس از زایمان به وقوع بپیوندد. درحالی‌که بزها بعد از زایش و پس از دفع آغوز به بیماری مبتلا می‌شوند.

علائم:

ضعف، لنگش و استخوان‌های نرم، فلجی و زمینگیری، قرار دادن سر بر روی زمین، تجمع ترشحات در سوراخ‌های بینی، قیافه‌ی خواب‌آلود، مرگ در تاریخچه‌ی میشی که علائم تب شیر را دارد، استرس وارد شده به دام مشاهده می‌شود. این بیماری بسیار سریع پس از استرس (۱۲ ساعت بعد از استرس) بروز می‌یابد و خوشبختانه به درمان با داروی کلسیم بروگلوکونات به‌خوبی جواب می‌دهد.

عواقب کمبود کلسیم، سخت‌زایی: گاهی دامدار متوجه کمبود کلسیم نمی‌شود اما با میشی روبرو می‌شود که به سخت‌زایی مبتلا است. پس سخت‌زایی می‌تواند هم نشانه و هم یکی از عوارض تب شیر باشد. جفت ماندگی، بیرون زدگی رحم، مسمومیت آبستنی

کنترل و پیشگیری

- دام‌ها باید هر روز به‌صورت مستقیم در معرض آفتاب قرار داشته باشند.
- در آخور دام‌ها **آجر معدنی حاوی کلسیم** را بدون محدودیت در دسترس دام قرار دهید.
- **پوست تخم‌مرغ‌های مصرفی** را دور نریزید. پوست‌ها را در آب به مدت ۵ دقیقه بجوشانید. پس از سرد و خشک شدن آن‌ها را آسیاب کرده و با خوراک دام مخلوط کنید.
- توجه به حضور یونجه‌ی باکیفیت در خوراک دام‌ها به‌خصوص در ۲ ماه آخر آبستنی.

درمان:

۴۰ سی‌سی داروی کلسیم بروگلوکونات ۲۰٪ را به آرامی در رگ میش تزریق کنید. سپس ۱۰۰ سی‌سی از همین دارو را زیرپوست حیوان تزریق کنید. می‌توانید از داروی CMP هم استفاده کنید. البته کلسیم بروگلوکونات ارجح است.

کمک به دام هنگام سخت‌زایی:

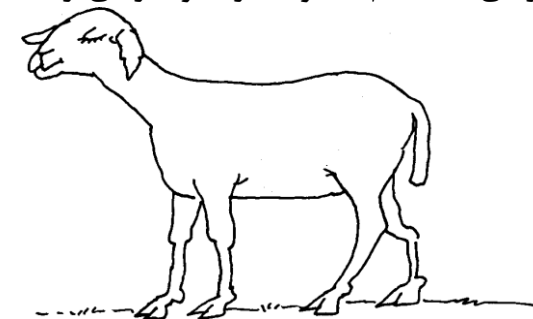
- پشت دام (محل خروج نوزاد) را با بتادین رقیق شده (۱۰ سی‌سی بتادین و ۹۰ سی‌سی آب جوشیده ی سرد) ضدعفونی کنید. باینکه لازم است برای کمک به دام سریعاً اقدام کنید، اما نباید رعایت مسائل بهداشتی را نادیده بگیرید.
- دست‌هایتان را تمیز بشویید. دستکش مامایی یک بار مصرف دست کنید. دستکش را با یک ماده‌ی روغنی چرب کنید. می‌توانید مقداری اکسی‌تتراسایکلین روی دستکش بریزید.
- همزمان با زورهای مادر، بره را به بیرون بکشید. جهت کشیدن بره به بیرون باید رو به سمت پایین باشد تا حالت طبیعی حفظ شود و کمترین آسیب به میش و بره وارد شود.
- بره را بیرون آورید و آن را برای کم‌تر از یک دقیقه وارونه نگه‌دارید.
- در همین حالت بینی و داخل دهان حیوان را تمیز کنید تا حیوان بتواند تنفس کند.
- به ازای هر ۱۰ کیلوگرم از وزن میش، ۱ سی‌سی اکسی‌تتراسایکلین طولانی اثر به‌صورت داخل عضله تزریق کنید.
- به ازای هر ۲۰ کیلوگرم وزن دام زنده، ۱ سی‌سی داروی فلونکسین مگلو مین به‌صورت زیرپوستی به میش تزریق کنید.

چه کنیم که یک گله سالم داشته باشیم؟

- ✓ رعایت هرچه بهتر اصول بهداشتی
- ✓ تهیه‌ی خوراک مناسب و آب تمیز به مقدار کافی برای همه‌ی دام‌ها
- ✓ اجازه ندهید دام‌ها از آب‌های کثیف و راکد استفاده کنند.
- ✓ ایجاد محیطی سالم با تهیه‌ی فضای کافی، تهویه و نور مناسب.
- ✓ آغل‌ها و بستر دام‌ها باید همیشه تمیز و خشک باشد.
- ✓ آخورها و آبشخورها باید تمیز بوده و از دسترس پرندگان، موش‌ها و گربه‌ها دور باشند.
- ✓ همیشه هوشیار باشید!
- ✓ دام سالم سرحال است و اشتهای خوبی دارد. مدفوع آن جامد و پلت شده است و چشم‌ها و گوش‌ها به تحریکات محیطی پاسخ می‌دهد. این رفتار طبیعی دام سالم است. هرگونه تغییر در این رفتارها و حالات می‌تواند نشانه‌ای از یک وضعیت غیرطبیعی باشد.
- ✓ دام سالم خریداری کنید.
- ✓ از دام‌های سالم به‌عنوان مولد استفاده کنید.
- ✓ دام‌های تازه خریداری شده را حداقل به مدت ۱ هفته از سایر گله جدا نگهداری کنید و پس از اطمینان از سلامت آن‌ها، دام‌ها را وارد گله کنید.
- ✓ درمان‌همه‌ی دام‌های تازه وارد:
- به‌محض خریدن دام‌ها، درمان ضد کرمی را آغاز کنید و دقیقاً ۲ هفته بعد آن را تکرار نمایید. بعد از آن یک روز صبر کرده و سپس دام را وارد گله نمایید.
- علاوه بر این، در روز اول، سم‌ها را اصلاح نمایید و از اسپری ضد گندیدگی سم (محلول فرمالین ۵٪ یا محلول سولفات روی ۱۰٪) استفاده کنید.
- ✓ اگر از سابقه‌ی واکسیناسیون دام تازه خریداری شده اطلاع ندارید، خوتان واکسن (ها) مناسب فصل را بزنید.
- ✓ گوسفندانی که به نظر بیمار می‌رسند را از سایرین تا زمان بهبودی جدا کنید. با این کار از پخش شدن بیماری در گله‌ی خود جلوگیری می‌کنید.
- ✓ رعایت دقیق برنامه‌ی واکسیناسیون گله.
- ✓ تاجایی که می‌توانید گله‌ی خود را به‌صورت بسته پرورش دهید.
- یعنی وقتی یک گله‌ی سالم دارید، جز در موارد ضروری و با رعایت شرایط قرنطینه، دام جدید از بیرون وارد گله نکنید.
- ✓ کالبد گشایی
- در موارد مرگ دام‌ها به‌خصوص مرگ‌های ناگهانی و مرگ بالغین با ظاهر سالم، از دامپزشک خود بخواهید لاشه را کالبد گشایی کند.
- ✓ خوراک را به‌صورت صحیح انبار کنید تا علفه و کنسانتره کپک نزنند.
- ✓ گربه‌ها، موش‌ها و پرندگان نباید به انبار ذخیره‌سازی خوراک دسترسی داشته باشند.

ویژگی‌های دام سالم

برای بررسی سلامت دام باید موارد زیر را مورد بررسی قرار داد:

- ✓ میزان اشتهای دام: یک دام سالم با دیدن غذا به سمت آن رفته و با اشتها خوراک را می‌خورد، در حالی که دام بیمار مقدار زیادی از غذای مصرفی در روزش را دست نخورده باقی می‌گذارد.
- ✓ وضعیت نشخوار در دام
- ✓ میزان تحرک
- ✓ شکل گوش، چشم و بینی
- ✓ وضعیت دفع ادرار و مدفوع
- ✓ درجه حرارت (دمای) طبیعی مقعد
- ✓ قوچ (معاینه‌ی قوچ و بره قوچ)
- ✓ پاها
- ✓ مفاصل
- ✓ سر
- ✓ دندان‌ها
- ✓ ناحیه‌ی سینه
- ✓ پوست و پشم
- ✓ ناف
- ✓ تعیین نمره‌ی وضعیت بدنی یا BCS
- ✓ معاینه بیضه
- ✓ قصب

مدیریت قوچ خریداری شده

- ✓ قوچ جایگزین را حداقل ۲ ماه قبل از آغاز فصل جفت‌گیری خریداری کنید.
- ✓ قوچ خریداری شده را حداقل یک هفته از سایر دام‌ها جدا نگهداری کنید.
- ✓ قوچ‌های خریداری شده را بلافاصله تحت درمان با داروهای ضدانگل قرار دهید و درمان را ۲ هفته‌ی بعد تکرار کنید.

اقدامات مدیریتی، بهداشتی و تغذیه‌ای در زمان نگهداری قوچ قبل از فصل جفت‌گیری:

۸ هفته قبل از جفت‌گیری:

- ✓ از دو ماه قبل از آغاز فصل تولیدمثل، از وارد شدن هرگونه استرس به قوچ جلوگیری کنید: اسپرم‌سازی در قوچ معمولاً ۲ ماه زمان می‌برد و هرگونه استرس مانند واکسیناسیون، حمل‌ونقل، گرما، تغییر در خوراک و سایر استرس‌ها، ۲ ماه بعد اثر خود را به‌صورت ناباروری و یا کم‌کیفیت بودن باروری نشان می‌دهد؛ بنابراین، با خرید قوچ حداقل ۲ ماه قبل از آغاز فصل جفت‌گیری و آماده کردن شرایط مطلوب دام در این مدت، از ناباروری احتمالی جلوگیری می‌کنیم.
- ✓ بر طبق بروشور دارو، یک بار ویتامین ای-سلنیوم به قوچ‌ها تزریق کنید.
- ✓ معاینه‌ی سالانه‌ی قوچ‌ها در این زمان باید انجام شود.

۶ هفته قبل از جفت‌گیری:

- ✓ تعیین نمره‌ی وضعیت بدنی (BCS) و شروع تغذیه‌ی کمکی برای لاغرها. جو از ۲۵۰ گرم در روز برای هر قوچ شروع و به ۵۰۰ گرم در روز می‌رسد.
- ✓ هنگام تغذیه‌ی فشرده با کنسانتره، باید آب به میزان کافی در اختیار دام قرار گیرد تا از ایجاد سنگ‌های ادراری جلوگیری شود.
- ✓ از این زمان (از ۶ هفته قبل از آغاز فصل) تا زمان جفت‌گیری، قوچ‌ها را به‌طور کامل از میش‌ها جدا کنید.

معاینه‌ی دوباره باید ۳ تا ۴ هفته قبل از آغاز فصل تولیدمثل صورت گیرد.

۲ هفته قبل از جفت‌گیری:

- ✓ معاینه‌ی دوباره‌ی BCS، پاها و سینه در ۲ هفته قبل از جفت‌گیری.
- ✓ سم‌چینی و پشم‌چینی
- ✓ هنگام پشم‌چینی باید تمام پشم روی کیسه‌ی بیضه را چید.
- ✓ اقدامات مدیریتی، بهداشتی و تغذیه‌ای در زمان نگهداری قوچ **حین فصل جفت‌گیری**:
- ✓ در خلال فصل تولیدمثل باید سرپناه و یا جایگاه سایه دار برای قوچ‌ها در نظر گرفت تا در میان روز تحت استرس گرمایی واقع نشوند.

روزانه تا ۷۰۰ گرم جو به قوچ‌ها در این زمان بخورانید.

✓ سعی کنید نمره‌ی وضعیت بدنی قوچ را در حد ۳/۵ تا ۴/۵ حفظ کنید.

✓ در فصل جفت‌گیری قوچ‌های لنگ را باید فوراً جایگزین نمود و علت لنگش را تعیین و لنگی را درمان کرد.

اقدامات مدیریتی، بهداشتی و تغذیه‌ای قوچ **بعد از جفت‌گیری**:

- ✓ حذف تمام قوچ‌هایی که از کفایت لازم برخوردار نیستند.
- ✓ دندان‌شکسته‌ها، قوچ‌هایی که به لنگش مزمن دچار شده‌اند و آن‌هایی که مسن شده‌اند باید حذف شوند.
- ✓ قوچ‌هایی که نگه‌داری می‌شوند باید به میزان آزاد یونجه خشک به همراه ۵۰۰ گرم جو در اختیار آن‌ها قرار گیرد تا به BCS ۳ برسند.

مسائل و نکات مدیریتی که باید انجام شود:

برای میش‌هایی (بره میش‌ها و شیشک‌ها) که اولین بار است می‌خواهند جفت‌گیری کنند، حتماً قوچ بالغ و با میل جنسی بالا را در نظر بگیرید. از طرف دیگر، برای بره قوچ‌های بی‌تجربه از میش‌های مسن و باتجربه استفاده کنید.

بزهای نر را هر دو سال تعویض نمایید. با این کار از کاهش توان و افزایش همخونی در گله جلوگیری می‌کنید.

در مناطق پرخطر و آلوده از نظر گنبدیدگی سم و لنگش، باید هر ۲ هفته یک بار دام‌ها از حمام سم استفاده کنند.

ناباروری‌ها و سقط‌هایی که قوچ در آن مقصر است:

وقتی قوچ نابارور باشد، میش‌ها دوباره بعد از ۱۶ یا ۱۷ روز با قوچ جفت‌گیری کرده و به اصطلاح دور او جمع می‌شوند. این حالت به‌خصوص زمانی چشم‌گیر است که هر گروه فقط یک قوچ داشته باشد. این ناباروری می‌تواند در اثر بیماری‌ها یا شرایط مدیریتی در قوچ بالغ باشد و یا اینکه قوچ نا بالغ باشد.

*تولید اسپرم کامل ۶۰ روز طول می‌کشد؛ بنابراین هر بیماری یا استرسی ممکن است اثرات خود را به‌صورت ناباروری در ۶۰ روز بعد نشان دهد. به همین دلیل در موقع بررسی علت ناباروری، تاریخچه‌ی قوچ را تا ۲ ماه قبل را بررسی کنید.

*اقتصادی‌ترین توصیه، این است که هر چه سریع‌تر قوچ نابارور و یا بیمار را از گله حذف کرد و بلافاصله برای آن در گله جایگزینی تهیه کرد تا ادامه‌ی فصل جفت‌گیری از دست نرود و در نهایت بتوان تعداد بره‌ی مناسب داشت.

نابالغ بودن و یا مسن بودن (بالای ۵ سال) و بیماری‌های تب‌دار می‌تواند از علت ناباروری انفرادی در قوچ باشد.

نسبت قوچ به میش

یک قوچ بسیار آماده برای ۲۰ تا ۲۵ رأس میش.

همیشه از حداقل ۲ قوچ در یک گروه استفاده کنید.

کنترل بیماری در گله:

وقتی حتی یک میش هم نشانه‌های ابتلا به مسمومیت آبتنی را بروز دهد، یعنی کل گله درگیر این اختلال شده‌اند. به همین دلیل باید روزانه از ۴۰۰ گرم تا ۵۰۰ گرم جو برای هر رأس میش در خوراک اضافه کنید.